

czak D., Małachowicz H., *Galeria obrazów Stanisława Augusta w Łazienkach Królewskich. Kat.*, W. 2015, poz. 95, s. 346-348.

Mitteilungen des Königl. Sächs. Vereins für Erforschung und Erhaltung vaterländischer Altertümer, III, 1846, s. 5-52 (Schulz H.W.). – Le Bulletin des Beaux-Arts. Répertoire des artistes français, III, 1885, s. 151-154 (Baré F.). – Gazette des Beaux-Arts, t. 53, 1911, s. 121-135, 333-348 (Servières G.). – Świat, 1914 nr 25, s. 5 (Łuskina E.). – Sztuki Piękne, III, 1927 nr 5, s. 192; IX, 1933 nr 1, s. 32-33. – Bulletin de la Société de l'Histoire de l'Art français, 1928 z. 1, s. 167-314 (Réau L.). – Gazette des Beaux-Arts, 1959 t. 2, s. 346 (Adhémar H.). – Biulletin du Musée National de Varsovie, XI, 1970 nr 2-3, s. 29-96 (Michałkowska J.). – Jahrbuch der Staatlichen Kunstsammlungen Dresden, 1976/77, s. 79 (Marx H.). – Studia Wilanowskie, VII, 1981, s. 5-16 (Voisé I.), s. 17-26 (Pocheć-Perkowska T.). – Rocz. MN w Kielcach, XII, 1982, s. 151-191 (Ozdoba-Kosierkiewicz W.). – Weltkunst, LV, 1985 nr 13, s. 1870-1874 (von Lütichau M.A.). – Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst, XXXVI, 1985, s. 131-181 (Roettgen S.). – Dresdener Kunstblätter, XXXI, 1987, s. 8-17 (Marx H.); 1991 nr 3, s. 86-93 (Kühn F.). – Zeszyty Naukowe Muz. Okręgowego w Rzeszowie, 1992 nr 1, s. 25-36 (Karbowska Z.). – Patrimonia - Kulturstiftung der Länder, 2000 z. 186 (Baerthold B.). – Barok. Historia - Literatura - Sztuka, 2000 z. 2, s. 176 (Kowalczyk J.).

Arch. ASP Warszawa, Jadach M., *Analiza technologii i techniki w malarstwie portretowym Louis de Silvestre'a*, praca magisterska (cz. teoretyczna), W. 2001. – Arch. PAN Warszawa, III-2: Zespół Z. Batowskiego, teka 43 (d. q-9), 46 (d. q-10), 29 (q-17), 26 (d. q-20), 47 (d. q-21). – Freie Universität Berlin, Diss. Olczak D.E., *Louis de Silvestre (1675–1760) als Porträtmaler in Dresden: über Vorbilder und Vorlagen seiner Kunst mit kritischem Werkkatalog*, 2013. – Hochschule für Bildende Künste Dresden, Kühn F., *Die vollständige Konservierung und teilweise Restaurierung des Gemäldes „Der Empfang des Kurprinzen Friedrich August bei Ludwig XIV in Fontainebleau am 27. September 1714“ von Louis de Silvestre*. Eignungstests von wässrigen und siegelbaren Klebstoffen auf festen Trägern (Marouflagen), Diplomarbeit 1983. – Technische Universität Dresden, Hoof C., *Ed io anche son pittore: auszugweise Transkription und Bearbeitung der „Observations sur le mérite des ouvrages des peintres, sculpteurs et graveurs“ von Louis de Silvestre, wissenschaftliche Arbeit im Fach Französisch*, 2010. – Archives départementales des Hauts de Seine, Nanterre, Actes de la paroisse de Saint-Jean-Baptiste de Sceaux, Acte

de baptême de Louis de Silvestre, 23 juin 1675; Contrat de mariage entre Louis de Silvestre et Marie Catherine Hérault. – Archives nationales, Paris, MC/ET/CXIII/404: Inventaire après décès de Louis de Silvestre, 17 IV 1760; MC/ET/LVII/221: Lettres de noblesse pour Louis de Silvestre et Nicolas-Charles de Silvestre, 26 X 1703, Archives familiales, 10 VII 1741; N/III/Seine/653/1-N/III/Seine/653/6: Plan d'un logement accordé par le Roi au sieur Silvestre, 27 V 1755, Copie du bon du Roy du 27 may 1755.

Dokumenty rodzinne, strona rodziny: <https://israel.silvestre.fr/louislejeune/> [Fabien de Silvestre] (dostęp 15.04.2023); aukcje sztuki <https://www.invaluable.com/artist/silvestre-louis-de-1675-k9fmx5fz1l/sold-at-auction-prices/> (dostęp 15.04.2023).

A. Oleńska
D. Piramidowicz

Simmler (Simler) Józef (właściwie Jakub Józef), malarz, rysownik, ur. 14 III 1823 Warszawa, zm. 1 III 1868 tamże (czasem błędnie podawany Kraków), pochowany na cmentarzu Ewangelicko-Reformowanym. Syn Jana Jakuba, znanego stolarza ebenisty z rodziny ewangelicko-reformowanej pochodzenia szwajcarskiego, i Anny Katarzyny Barbary z Simmlerów, 1° voto Grundmann; brat Jakuba Karola, stolarza ebenisty, właściciela fabryki mebli. Żonaty od 11 VII 1850 z Julią Hoegensteller, będącą wg niepotwierdzonej plotki naturalną córką Ludwika I Wittelsbacha, króla Bawarii (jej pochówek na cmentarzu Powązkowskim sugeruje pozostanie przy wyznaniu rzymskokatolickim), z którą miał czworo dzieci: Jadwigę (zameżną Spiess), Julię Ludwikę (zm. w dzieciństwie), Julię (zameżną Strasburger), Józefa Kazimierza Jakuba.

Kształcony pierwotnie na rzemieślnika, S. pierwsze lekcje rysunku pobierał podobno u Jana Feliksa Piwarskiego, potem u Josepha Richtera, a po śmierci tego ostatniego u Bonawentury Dąbrowskiego. Pierwszym znanym dziełem S. jest rysunkowa kopia obrazu François Mariusa Graneta *Chór kościoła Kapucynów w Rzymie* (sygn.: „l'an 1837 J. Simmler”, w 1970 w zb. pryw. w Kielcach, w 1994 na aukcji w Warszawie), a pierwszym dziełem malarskim *Portret Teresy Kickiej* z 1841 (ol. blacha, 1841, MNW). W kat. wystawy sztuki w Warszawie w czerwcu 1838 wymieniony wśród „artystów i amatorów dzieł sztuk pięknych” (nie wystawiał).

W 1841 pojechał na studia artyst. do Drezna, gdzie wstąpił do akademii, do pracowni Eduarda Bendemanna, malarza związanego z kręgiem nazareńczyków, jednak ze względu na chorobę profesora nie pozostał w niej długo; t.r. otrzymał sr. medal, za, jak ujął to W. Gerson, „rysunek akademiczny” (świadectwo wysokiej oceny rysunku aktu znajduje się w protokole z 8 IX 1841, przechowywanym w Staatsarchiv Dresden).

Pod koniec 1841 przeniósł się do Monachium i wstąpił do tamtejszej akademii (wpis w księdze immatrykulacyjnej 23 XII t.r., przypisany do specjalizacji „malarstwo”). W Monachium uczył się u artystów „szkoły nazareńskiej”: Heinricha M. Hessa, Wilhelma Kaulbacha i Juliusa Schnorra von Carosfeld (wbrew opinii H. Stępień i M. Liczbińskiej nie udało mu się dostać do pracowni żadnego z nich). Pojawiająca się w literaturze informacja, jakoby S. uczestniczył w pracach Schnorra von Carosfeld w Sali Nibelungów w monachijskim pałacu królewskim, tzw. Rezydencji, nie znajduje, zdaniem Stępień (1990), potwierdzenia źródłowego. Być może powodem takich domniemań są zrelacjonowane przez Józefa Keniga zainteresowania literackie S. z czasu nauki w niemieckich akademiach i z kilku późniejszych lat: Biblia, Dante, Goethe, Schiller i *Saga o Nibelungach*. W okresie monachijskim S. zapewne przyjaźnił się z wielkop. malarzem Janem Dutkiewiczem; nie jest jednak prawdą, że poznali się w Rzymie w 1842. Również za błędną należałoby uznać informację Władysława Prokescha o studiach S. w krak. SSP.

W 1842 S. zachorował na zapalenie mózgu; rekonwalescencję odbył u rodziny w Szwajcarii (wg opracowań opartych na tradycji rodzinnej było to w Genewie, ale bardziej prawdopodobny wydaje się pobyt w Zurychu, mateczniku Simmlerów). W listopadzie 1842 narysował *Grupowy portret rodziny Simmlerów*, bardzo szczegółowy i o przekonującej charakterystyce (ol., sygn., MNW). Następnego r. w Monachium „korzystał tylko dorywczo z rad Bonawentury Genellego” (Gerson). Na artyst. rozwój S. wpłynęła, zdaniem H. Stępień, wystawa w 1843 w Monachium, na której pokazano wielkoformatowe obrazy przedstawiające sceny z historii nowożytnej autorstwa belgijskich malarzy Louisa Galatita *Abdykacja cesarza Karola V* i Eduarda de Biefve’a *Kompromis szlachty niderlandzkiej w 1566* (które jednakże nie mają wiele wspólnego z malarstwem S.). W późniejszych latach S. przebywał w Monachium tyl-

ko czasowo; był jednak członkiem tamtejszego Kunstvereinu – zwyczajnym w l. 1843-45, 1847, 1849, a zwyczajnym zagranicznym w 1851.

W 1844 przeniósł się do Drezna, gdzie pracował pod kierunkiem Bendemanna, kończąc obraz *Józef i żona Putyfara*, wyst. w SSP w Warszawie w 1845 (zaginiony); S. wystawił wtedy też 2 portrety męskie „w trzech częściach” (3/4) naturalnej wielkości i mały ukazujący siedzącego modela (nie rozpoznano ich wśród zachowanych dzieł S. ani wśród znanych z innych źródeł); w kat. wystawy podano Drezno jako miejsce jego pobytu. Z okresu edukacji akademickiej zachowały się liczne studia aktów (gl. w MNK, dar żony artysty, oraz w MNW, dar Stefan Spiessa, wnuka S.) niesygn. i niedat. W l. 1844-5 S. przebywał również, wg Józefa Keniga, w Düsseldorfie; nie ma jednak jednoznacznych śladów poświadczających jego naukę w tamtejszej akademii. We wrześniu 1845 S. wrócił do Warszawy, nie uzyskawszy zgody władz rosyjskich na kontynuowanie studiów za granicą; założył pracownię przy ul. Mazowieckiej w tzw. Czerwonym Dworze (Pałacu), naprzeciw domu swojego ojca.

Dalszą część edukacji artystycznej S. odbył w Paryżu; udał się tam prawdopodobnie w sierpniu 1847; odwiedzał pracownię Delaroche’a (wg Gersona), który jednak już w 1843 zrezygnował z pracy pedagogicznej i przekazał uczniów pod opiekę Charles’a Gleyre’a (ze względu na nieformalny charakter „szkoły” Gleyre’a nie można ustalić zakresu tej nauki). Wpływ malarstwa francuskiego z kręgu *juste milieu* na kształtowanie się twórczości S. jest jednak niewątpliwy, co poświadcza pomniejszona kopia obrazu Delaroche’a *Dzieci Edwarda, króla angielskiego* (ol., 1847, depozyt w MNW). Wg Władysława Łuszczkiewicza S. spotkał się pod koniec 1848 lub na pocz. 1849 z Juliuszem Słowackim w jego paryskim mieszkaniu i podobno przekonywał poetę o wyższości malarstwa nad poezją (Łuszczkiewicz nie podaje argumentów S., relacjonuje tylko przeciwnie poglądy Słowackiego).

W styczniu 1849 wrócił do Warszawy i zajął się gl. malarstwem portretowym. Następnie wyjechał do Monachium, gdzie zawarł ślub z Julią Hoegensteller; w podróż poślubną małżonkowie wybrali się na Helgoland. Prawdopodobnie we wrześniu 1850 wrócili do Warszawy; S. miał wtedy pracownię na tzw. Działyńskim (przy ul. Leszno), mieszkał zaś prawdopodobnie w dalszym ciągu przy

ul. Mazowieckiej. Na l. 1850-56 przypada również intensywna aktywność S. w środowisku artyst. i kulturalnym Warszawy. S. uczestniczył w wieczorkach numizmatyczno-archeologiczno-artyst. i, obok Aleksandra Przeddzieckiego, wymieniany jest jako pomysłodawca Wystawy Starożytności i Przedmiotów Sztuki, która odbywała się od czerwca 1856 do lutego 1857 w pałacu Potockich przy ul. Krakowskie Przedmieście. W 1856 S. prowadził korespondencję z Józefem I. Kraszewskim; prosił go o pomysły na obrazy z historii Polski, dziękował za pozytywne opinie o własnej twórczości oraz wspominał o zamówionym przez Kraszewskiego do katedry w Żytomierzu obrazie, który miał przedstawiać św. Zofię z córkami (prawdopodobnie nie został wyk. przez S.).

Latem t.r. S. wybrał się z żoną w podróż do Włoch; jadąc przez Szwajcarię, zatrzymał się w Rapperswilu (co potwierdza rys. tamtejszego zamku, dat. 19 VIII 1856, znany z repr.). Później zwiedzał Mediolan, Weronę i Wenecję; z Livorno popłynął do Neapolu, skąd wyruszywszy 6 XI do Rzymu, dotarł tam 7 XI i pozostał do końca maja 1857, utrzymując kontakty zarówno z pol., jak i z niemieckim środowiskiem artyst. Wśród pol. artystów w Rzymie szerzyła się pogłoska, jakoby S. miał objąć stanowisko profesora malarstwa w krakowskiej SSP (o czym pisał Teodor Tripplin w liście do Marcina Olszyńskiego z 18 XII 1857). Obowiązki profesora malarstwa przejął jednak po Wojciechu Stattlerze Władysław Łuszczkiewicz, S. zaś wrócił do kraju, nie podejmując regularnej pracy pedagogicznej; oceniał jedynie niekiedy obrazy uczniów warszawskiej SSP. Jego znanym z nazwiska podopiecznym był Aleksander Sochaczewski (zob.), którego obraz *Portret kapitana Moderowskiego* S. oglądał niedługo przed aresztowaniem ucznia za antyrosyjską działalność konspiracyjną na pocz. września 1862; w postępowaniu sądowym S. składał zeznania dotyczące spraw związanych z edukacją artyst. oskarżonego. U S. pobierała również nauki Joanna Ledoux, malarka specjalizująca się w tematach religijnych, działająca głównie w Suchedniowie k. Kielc.

Po powrocie z Włoch S. mieszkał w Warszawie, początkowo, przynajmniej do września 1862, na Lesznie nr hipoteczny 661/2 (taki adres widnieje w zeznaniach w sprawie Sochaczewskiego); prawdopodobnie od ok. 1860, a na pewno w 1864 posiadał dom na tyłach ul. Nowy Świat nr hipoteczny 1259c i 1259e (adres: ul. Chmielna nr 2,

później nr 8). W tym domu miał od lipca 1863 pracownię (Kur. warsz., 1863 nr 155, s.759); na suficie klatki schodowej zawieszony był alegoryczny obraz jego pędzla *Malarstwo, rzeźba, architektura* (tondo, sygn., dat. 1863; w 1919 obraz przekazany do MNW, zaginął po II wojnie światowej); Gerson (1868) wspomina rys. o tym temacie z bardziej rozbudowaną kompozycją, obejmującą także personifikacje poezji i geniusza piękna.

S. należał do inicjatorów Wystawy Krajowej Sztuk Pięknych, otwartej 2 VII 1858 w pałacu Mokronowskich na rogu Krakowskiego Przedmieścia i ul. Królewskiej. Idea wystawy narodziła się między 27 III a 1 IV t.r. w „koleżeńskim pracowni”, w której pod przewodnictwem Gersona grupa warsz. malarzy ćwiczyła rysowanie aktu. S. brał udział w organizacji ekspozycji i doborze prac. Wystawa Krajowa przekształciła się później w TZSP, w którego zakładaniu S. również uczestniczył i należał do jego komitetu. Z listów Aleksandra Lessera zachowanych w Tekach Skimborowicza wynika, że zebranie założycieli TZSP odbyło się 14 VI 1858 w domu S., następnie (24 VII 1858) Lesser i S. udali się do dyrektora Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych Pawła Muchanowa, aby uzyskać zezwolenie na utworzenie tow. W późniejszych l. TZSP przyznawało stypendium im. Julii Simmlerowej.

W maju 1862 S. wybrał się wraz z Alfredem Schouppém na wystawę światową do Londynu; po drodze odwiedził Drezno, Ostendę i Zurych. Na wystawie powszechnej w Paryżu w 1867 S. zaprezentował *Śmierć Barbary Radziwiłłówny* (1862), nowo namalowany obraz hist. *Przysięga królowej Jadwigi*, ukazujący królową oddalającą zarzuty zdrady małżeńskiej (sygn., dat. 1867, MNW; kopia nieznanego autorstwa tamże, druga kopia w 1979 w zb. pryw. w Warszawie; 6 studiów ol. i 21 rys. MNK), oraz *Portret Marii z Rawiczów Wołowskiej* (zaginiony). Ten ostatni obraz Franz Xavier Winterhalter miał ocenić wyżej niż płótna hist. S., mówiąc, że „portretu tak pięknego jak ten oto niełatwo byś wyszukał” (Kur. warsz., 1868 nr 50). Kompozycje hist. nie cieszyły się zresztą specjalnym uznaniem jurorów, krytyki i publiczności, co, wg Gersona, stało się przyczyną rozgoryczenia artysty i pogorszenia stanu zdrowia od momentu powrotu z Paryża w październiku 1867.

Ostatnim dziełem S. okazał się *Chrystus na krzyżu* malowany na pocz. 1868 (kości. dominikanów

Św. Trójcy w Krakowie; wg kat. wystawy pośmiertnej S. obraz był w t.r. w posiadaniu księcia Stanisława Jabłonowskiego w Krakowie, który być może zamówił go z przeznaczeniem do świątyni; studium ol. w MNW). Pracę nad obrazem przerwała śmierć artysty, który zaraził się tyfusem; uroczysty pogrzeb odbył się 4 III 1868 (nagrobek na warsz. cmentarzu Ewangelicko-Reformowanym z portretowym medalionem autorstwa Andrzeja Pruszyńskiego został prawdopodobnie zaprojektowany przez Gersona).

S. brał udział w wystawach (poza wym.): Warszawa – Krajowa Wystawa Sztuk Pięknych 1858-60, TZSP 1861, 1863-68; Kraków – TPSP 1854-55, 1857-59, 1861, 1862, 1868; Poznań – Pałac Działyńskich 1866. Wystawa pośmiertna malarza odbyła się w pałacu Potockich na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie 1868; wystawy monograficzne – TZSP 1904, 1924, MNW 1979, Muz. Pol. w Rapperswilu 1993.

Literatura poświęcona S., podążając śladem Gersona, dzieli zazwyczaj twórczość S. na 3 etapy: edukacji artyst. (do powrotu S. z Monachium i Paryża), okres środkowy, w którym artysta uzyskał wysokie umiejętności w malarstwie portretowym i rozwinął kolorystykę, oraz dojrzały, po powrocie z Włoch, kiedy powstały jego najwybitniejsze dzieła, zarówno w dziedzinie portretu, jak i malarstwa hist.

Zasadniczą część dzieła S. stanowią portrety, tworzone przez cały czas jego aktywności artyst., zarówno na zlecenia, jak i z własnego wyboru. W jedynym zachowanym malarskim autoportrecie artysta przedstawił się przed płótnem, z ręką opartą na szkicowniku (ol., sygn., 1843, MNW; być może studium do niego stanowi autoportret z t.r., rys. ol., LBN); drugi autoportret wspomniany jest w kat. wystawy S. z 1924 (był wówczas, podobnie jak pierwszy, w posiadaniu Jadwigi Spiess, córki artysty); są również znane wspólne portrety S. z rodziną: *Portret trzech braci Simmlerów, Józefa, Karola, Juliana* (ok. 1850, ol., zaginiony, repr. Jaroszyński, 1915, s. 5) i portret ukazujący artystę w towarzystwie Katarzyny i Antoniego Jahnów (siostry i szwagra) oraz brata, Juliana (1845-49, ol., zaginiony). Wizerunki członków rodziny mają istotny udział w dorobku S. szczególnie we wczesnym okresie twórczości, do ok. 1850; S. wykonał wtedy portrety: ojca (ol., sygn., 1847, MNW), matki (1846?, ol., zaginiony) i siostry Katarzyny Jahn (ol., sygn., 1849, MNW).

W 1854 namalował *Portret córki Jadwigi* (później Spiess, ur. 1851), przedstawiając ją w całej postaci na tle ogrodu (ol., sygn., dat., zaginiony); był to pierwszy spośród dziecięcych portretów S.; zachował się należący do tej grupy niewielki *Portret córki Julii* (później Strasburger, ur. 1859; owal, ol., ok. 1864, MNW). *Portret żony w czarnej sukni* (ol., sygn., 1863?, MNW) był pierwotnie, wg Fałęńskiego (1868), kompozycją *Safona na szczycie Leukatei* namalowaną w czasie pobytu w Dreźnie lub Monachium i przedstawiał bohaterkę na tle skał w białym kostiumie, wzorowanym na starożytnym. W literaturze dominuje wyjaśnienie, że S. przemalował obraz, zmieniając strój portretowanej na współczesny, pod wpływem żałoby po powstaniu styczniowym; datowanie obrazu na 1863 opiera się na tej właśnie hipotezie. Fakt przemalowania został potwierdzony przez badania konserwatorskie przeprowadzone w związku z wystawą prac S. w 1979 w MNW. Należy powątpiewać, że pierwsza wersja obrazu pochodzi z l. 40. XIX w.; wątpliwości budzi tak znaczna odległość czasowa między jej powstaniem a modyfikacją.

Zdecydowana większość osób portretowanych przez S. pochodziła z kręgów burżuazji lub ze środowiska twórczego Warszawy. Wczesnym portretem o reprezentacyjnym charakterze i znacznych rozmiarów (176 × 121 cm) jest wizerunek warsz. kompozytora i śpiewaka operowego Wilhelma Troszla (Troschla) w kostiumie Don Juana na tle fantazyjnej architektury przypominającej dekorację teatralną (ol., sygn., dat. 1846/47, MNW; kompozytor dedykował S. swoje *Deux mazurkas pour [le] piano*). Częściej jednak S. pracował w mniejszych formatach i zbliżonej do biedermeieru stylistyce, jak w portretach małżeństwa Genellich (najprawdopodobniej Andrzeja i Zuzanny z Kedrzyńskich, mieszkańców Warszawy, ol., sygn., 1846, w 2016 na aukcji w Sztokholmie).

Gerson poczytywał za istotną zasługę S. uratowanie statusu malarstwa portretowego, zagrożonego jako medium utrwalające wizerunki ludzi w okresie pierwszej fascynacji fotografią. Sam S., jak podaje Gerson, posługiwał się fotografią przy tworzeniu portretów osób nieżyjących, czego przykładami mogą być *Portret Wilhelma Malcza*, zm. 1852 (ol., sygn., 1853, Muz. w Krośniewicach) oraz *Portret Józefa Konica*, zm. 1853 (ol., sygn., 1856) i jego drugiej żony Rozalii z domu Reinberg (w 2004 oba u Krzysztofa Teodora Toeplitza w Warszawie, od niego pochodzi informacja o oso-

bach portretowanych; w kat. wystawy 1979 zidentyfikowano portretowanych jako Samuela Konica, syna Józefa, i Karolinę z Kronenbergów). Również po śmierci portretowanego S. namalował Ludwika Mycielskiego w stroju powstańca, w całej postaci, na tle krajobrazu (ol., sygn., 1865, MNK, rys. kompozycyjny w MNW); wg Jerzego Mycielskiego obraz powstał na podstawie fotografii i opowiadań rodziny, natomiast koń w tle był, wg Kociatkiewicz-zdrowny, wzorowany na szkicu Juliusza Kossaka.

Praca nad alegorycznym *Portretem pisarki Jadvigi Łuszczewskiej (Deotymy)* (ol., sygn., 1855, LGS) ujawniła wrażliwość artysty na krytykę. Obraz, już ukończony, został wprawdzie pochwalony w Gaz. warsz. (1855 nr 171) przez krytyka ukrywającego się pod pseudonimem Gwiazdka, ale jednocześnie dziennikarz wytknął artyście bezsens przedstawionej sytuacji, w której aniłowie spisują słowa poetki, zamiast dawać jej natchnienie. W ciągu półtora miesiąca S. zamalował anielskie skrzydła, uznając swój błąd. Z wcześniejszych etapów pracy nad kompozycją zachowało się *Studium 3 głów kobiecych* (ol., w 1982 wł. pryw.) oraz rys.: *Studium portretowe Deotymy i dwóch pozostałych postaci* (na odwrocie szkice do *Św. Cecylii*), *Studium portretowe poetki*, oba MNK, i *Deotyma jako wieszczka antyczna* (sygn., 1854, ZNiO). Alegoryczny portret męski *Szlachcic z papugą* (ol., sygn., 1859, MNK) przedstawia prawdopodobnie najmłodszego brata S., Juliana Erharda; utrzymuje się, że inspiracją literacką był fragment *Grobu Agamemnona* Juliusza Słowackiego, mówiący o Polsce jako pawiu i papudze narodów.

W dojrzałej twórczości S. ważne miejsce zajmuje kobiece portret reprezentacyjny, jak *Portret Julii Bogk (Bock)* (sygn., 1861, MNW), w czarnej sukni, z charakterystyczną biżuterią związaną z żałobą narodową po „pięciu poległych” w czasie demonstracji 27 II 1861, który został wysoko oceniony przez krytyków jako wyjątkowe osiągnięcie artyst. z racji rozegrania całości za pomocą wąskiej gamy kolorystycznej: ciemnych barw przytłumionego mrokiem pomieszczenia stanowiącego tło dla lśniącej czerni ubioru, które zostały skontrastowane z białą koronek i skupiającą światło twarzą modelki; inny przykład takiego dystygowanego ujęcia to *Portret Emilii Włodkowskiej* w atlasowej krynolinie na tle wnętrza z kominem (ol., sygn., 1865, MNW). Znacznie rzadziej pojawiały się w malarstwie S. tego typu wizerun-

ki męskie; wśród nich oficjalnym charakterem wyróżnia się wielkoformatowy *Portret Teodora Berga*, namiestnika Królestwa Pol. (wyk. także w mniejszej wersji, obie ol., sygn., 1867, Ermitaż Petersburg; kopia mniejszego formatu autorstwa Jana Strzałeckiego w MNW, sygn. nazwiskiem autora pierwowzoru z datą 1866 i kopisty z datą 1867).

Pierwsze samodzielne kompozycje S. o charakterze hist. to tworzone w Paryżu (ewentualnie zaczęte jeszcze w Dreźnie lub w Monachium) obrazy nawiązujące do *Marii* Antoniego Malczewskiego: *Pozegnanie Wacława z Marią* (1848, MNW; replika 1849, MNP; bardziej rozbudowana kompozycja 1856, MNW, wszystkie ol., sygn.) oraz *Maria i Miecznik* (1848, zaginiony); zachowały się rys. przygotowawcze do tych obrazów (3 w ZNiO oraz jeden w MNK); ilustrujący *Marię* rys. z „obrzydłymi maskami” wprowadzającymi bohaterkę znany jest z repr. (Tyg. il., 1868 nr 24, s. 283). Dla rozwoju malarstwa hist. S. decydujący okazał się mecenat Leopolda Burczak-Abramowicza, ziemianina, właściciela Wołodarki k. Białej Cerkwi (ówczesna gubernia kijowska). Na jego zamówienie powstał obraz *Katarzyna Jagiellonka w więzieniu w Gripsholmie*, który miał przypominać *Dzieci Edwarda Delaroché'a* (pomysłodawcą tematu był poeta Włodzimierz Wolski, literacki wzór stanowił zapewne dramat Ludwika Dmuszewskiego *Maria, królowa szwedzka i Katarzyna, królowa polska*, wyd. 1822; oryginał obrazu zaginął, replika, ol., sygn., 1859, i szkic kompozycyjny w MNW; studium jednej z głów było w 1904 u Stefana Lilpopa).

Śmierć Barbary Radziwiłłówny, obraz uważany za główne dzieło artysty, również został zamówiony przez Burczak-Abramowicza; wg jednych przekazów to on miał być autorem pomysłu (Epsztein, 2005), wg innych – zlecił namalowanie obrazu po zobaczeniu szkicu w pracowni artysty w 1858 (Wiercińska, TZSP). Inspirację literacką stanowił zapewne dramat Alojzego Felińskiego *Barbara Radziwiłłówna* lub Antoniego Odyńca *Barbara Radziwiłłówna czyli początek panowania Zygmunta Augusta* (wyd. 1858). Do postaci Barbary pozowała żona S. (Jaroszyński, 1915), zaś do postaci Zygmunta, wg legendy rodzinnej, sam zleceniodawca; w rzeczywistości wizerunek króla nawiązuje do typu fizjonomii spopularyzowanego przez rycinę Virgila Solisa. Obraz wyst. w TZSP w 1860 został entuzjastycznie przyjęty

przez publiczność i krytykę; w szczególności podkreślano realizm i emocjonalną wymowę dzieła. *Barbara Radziwiłłówna* zapoczątkowała stałą kolekcję Zachęty; od zleceniodawcy obraz odkupił z funduszy składkowych komitet TZSP pod kierownictwem Edwarda Rastawieckiego i Aleksandra Przeddzieckiego na pocz. 1861. Warunkiem postawionym przez Abramowicza było wykonanie przez S. autorskiej repliki (obecnie oryginał i replika w MNW, druga replika w Muz. im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku, w MNW również kopia warsztatowa (?) oraz ol. studium rąk króla; w MNK 4 studia ol. i 10 rys. przygotowawczych; rysunkowe studium odmiennej kompozycji w Bibl. Kórnickiej PAN; akw. w LGS).

Kontynuacja zainteresowań S. epoką jagiellońską znalazła wyraz w zamówionym przez Kazimierza Podhorskiego (również ziemianina z gub. kijowskiej) obrazie *Wychowanie Zygmunta Augusta*, 1861? (zaginiony w czasie II wojny światowej; możliwe, że był jedną z replik lub kopii, bo pochodził ze zbiorów rodziny S., a nie zamawiającego; ponadto jakaś kopia warsztatowa znajdowała się w 1979 w zb. pryw. w Rzymie; 2 studia ol. i 13 rys. związanych z obrazem w MNK). Dzieło to, o znacznie bardziej rozbudowanej kompozycji niż poprzednie, zyskało również pozytywne opinie, szczególnie jeśli chodzi o zróżnicowanie typów i charakterów postaci, do których pozowały znane osobistości ówczesnej Warszawy; ich nazwiska rozszyfrował Jaroszyński (1915).

Przykładem obrazu alegorycznego opartego na tematyce antycznej może być *Pochód weselny Amora i Psyche* (ol., sygn., 1863, MNW; rys. kompozycyjny w 1979 w zb. pryw. w Warszawie), owalny obraz o rozbudowanej kompozycji, przeznaczony prawdopodobnie do plafonu Sali Prospektowej Zamku Królewskiego w Warszawie. Częściej w malarstwie S. pojawiały się tematy starotestamentowe, jak wspomniany *Józef i Putyfara* czy późniejsze: *Zuzanna i starcy* (ol., sygn., dat. 1853, Muz. Regionalne w Radomsku) i *Król Dawid grający na harfie* (ol., 1855, zaginiony; 5 szkiców ol. i kredką w MNK).

Jeszcze w okresie studiów w Paryżu (1849) S. rozpoczął pracę nad pierwszym znanym obrazem religijnym, *Złożeniem do Grobu* (ol., sygn., 1852, na aukcji w Warszawie w 1993 i w 2020; zachowane 2 szkice ol. w MNW i MNK). Z 1853 lub następnego roku pochodziła *Wieczera Pańska* (zaginiona), kopia obrazu ze szkoły niemieckiej

przeznaczona do ikonostasu kaplicy prawosławnej Instytutu Szlacheckiego przy ul. Wiejskiej w Warszawie. W 1858 S. wykonał obraz *Chrystus na krzyżu* na zlecenie Jakuba Sakowicza do jego prywatnej kaplicy w Janopolu (obecnie Królowy Most) k. Białegostoku; w 1868 obraz ten znajdował się w kośc. farnym w Białymstoku. (Kur. warsz., 1868, nr 142).

W dojrzałej twórczości S. pojawiają się duże obrazy ołtarzowe, jak *Męczeństwo św. Jozafata Kuncewicza* (ol., sygn., dat. 1861; kopia warsztatowa, ol., MNW; 6 rys. przygotowawczych MNK), namalowany do ołtarza w kośc. Bazylianów (Św. Barbary) w Białej Podlaskiej (obecnie kośc. rzymskokatolicki Narodzenia NMP) na zlecenie ojca Sofroniusza Trocewicza, sfinansowany ze składek wiernych (zachowany; wywieziony do Moskwy po zamknięciu klasztorów bazylianów w Królestwie Pol., powrócił do świątyni w 1927). Piótno z wieloma postaciami (naturalnej wielkości) jest jednym z niewielu obrazów artysty o dynamicznej kompozycji i dramatycznym wyrazie, co prawdopodobnie wynikało i z tematu, i z wymagań zamawiającego. Inne dzieło religijne S., *Niepokalane Poczęcie NMP* (ol., ok. 1864), zamówiony przez Ksawerego Pusłowskiego, znajdowało się w kaplicy pałacowej w warsz. Królikarni (zniszczone najprawdopodobniej wraz z całym pałacem w czasie II wojny światowej; zachowane studium ol. i 18 rys. w MNK). Obraz *Trzy Marie idące do grobu Chrystusa* (ol., 1865?, zaginiony; 2 studia ol. i 4 rys. w MNK) doczekał się recepcji w ówczesnej poezji: inspirowane nim wiersze napisały Gabriela Puzynina *Niewiasty święte u grobu Chrystusa (Do obrazu Simlera)* i Maria Ilnicka *U grobu Pańskiego (Pod obrazem Simlera „Trzy Marie”)*; wg Jaroszyńskiego (1915) do postaci Matki Boskiej pozowała Joanna Lilpopowa, pierwsza właścicielka obrazu (i prawdopodobnie zamawiająca). Wielkoformatowy obraz *Męczeństwo św. Macieja* (ol., 1867-68) do ołtarza gł. w kośc. par. w Rzaśni k. Radomska, wyk. na zlecenie Macieja Płaczkowskiego i jego żony Franciszki z Raczyńskich (głównych fundatorów świątyni), pierwotnie prostokątny, znajduje się obecnie w ołtarzowej ramie zamkniętej półkuliście (27 rys. przygotowawczych – studia fragmentów i całość kompozycji w MNK; w 1932 u Marii Strasburgerówny była replika lub kopia warsztatowa obrazu).

Wyjątkowo w twórczości S. pojawiają się obrazy rodzajowe. Zachowanym przykładem jest *Chło-*

piec przy śniadaniu (ol., ok. 1856, MNW), przypominający włoskie wczesnobarokowe ujęcia tego tematu. Z tytułów znane są ponadto obrazy ol.: *Dwaj piferari (dudziarze) włoscy* (1856/57), *Głowa starca*, *Familia Cyganów* i *Rybaczy*.

S. stosował sporadycznie inne techniki niż ol. na płótnie, tworząc ostateczne dzieła. Przykładem mogą być pastele *Portret Jana Nepomucena Mrozowskiego* (sygn., dat. 1863, wyst. na aukcji w Warszawie w 2007 i 2009) i *Portret Katarzyny Jahn z córeczką* (1841, Muz. w Jarosławiu) czy akwarelowy *Portret Juliana Erharda Simmlera*, brata artysty (ok. 1860, MNW) oraz wyk. gwaszem *Portret Walerii Niewiarowskiej* (sygn., dat. 1856, MNW). Poza szkicami i studiami do obrazów (niekiedy starannie wykończonymi) artysta rysował ołówkiem portrety (oprócz wyż. wspomnianych, np. *Portret Karoliny Korczki*, sygn., dat., 1849, wł. pryw.), sceny rodzajowe w konwencji winietowej (*Idylla kozacka*, ok. 1847, MNW) i religijne (*Rozmowa Chrystusa z Nikodemem*, sygn., 1862, MNK). Sporządzał też rys. przygotowawcze do litogr., a dwa z nich własnoręcznie przeniósł na kamień; były to: *Maria Frejtag w roli Giselle* oraz wizerunek kompozytora Ignacego Komorowskiego, oba sygn. i dat. 1855, odbite w zakładzie litograficznym Maksymiliana Fajansa; w tym samym zakładzie litografowano scenę *Kazimierz Wielki na uczcie u Mikołaja Wierzyńka, rajcy krak.* wg rys. S. na kalce (sygn., dat. 1862, MNW; mniejsza wersja rysowana kredką, analogicznie sygn. i dat. w MNP) wykonanego na podstawie własnej akw. (Muz. w Gliwicach). Wg rys. S. Jakub Melcher litografował zbiorowe portrety: *Artyści sceny warszawskiej 1852* (rys. sygn., dat. 1852, MNW), *Artyści sceny warszawskiej* przedstawiający inne osoby, 1853 (rys. niezachowany), *Artyści baletu sceny warszawskiej*, 1853 (rys. sygn., dat. 1853, MNW). Narysowany przez S. *Portret Teodora Tripplina* (a nie jego pędzla portret ol., różniący się kompozycją i detalami stroju, sygn., dat. 1852, MNW) posłużył jako wzór do litogr. Ottona Merseburgera (1856), a jego rys. wg *Portretu Konstancji z Grzybowskiich Ciecierskiej* pędzla Carla Josepha Begasa litografował Georg Widenbauer.

S. konsekwentnie rozwijał swoją twórczość w dziedzinach malarstwa portretowego, hist. i religijnego. Do wyjątków należą obrazy wykonane w innej technice niż olejna. Zachowana bogata twórczość rysunkowa to w większości prace związane z akademicką edukacją lub studia do obra-

zów. Malarz był ceniony przez współczesnych za dobry rysunek, bogatą kolorystykę i trafną charakterystykę modela. Wyróżniał się znakomitą oddaniem tkanin (za szczególnie istotne należy uznać umiejętne posługiwanie się czernią) i tła w portretach. W obrazach hist. S. daje się obserwować przewaga portrecisty nad narratorem. Nieprzypadkowy wydaje się wybór formuły *juste milieu* jako podstawy rozwoju własnej sztuki, bo właśnie stamtąd wywodzi się dobór tematów dramatycznych, ale o ograniczonej dynamice i liczbie postaci. S. cechowała dbałość o szczegóły w wykonaniu obrazów, jednak w kwestii detalu historycznego przedkładał raczej spójność wizji nad wierność konkretnym przekazom ikonograficznym czy kostiumologicznym. Opinia o obrazach hist. była zmienna: w momencie wystawiania dzieł wyrażano się o nich pochlebnie, później częściej wskazywano niedostatki. Niedługo po śmierci autora zostały one przyćmione przez twórczość Jana Matejki. S. nie stał się jednak negatywnym punktem odniesienia dla krytyki artyst. pod koniec XIX w.; był wtedy raczej zapomniany, zaś już na pocz. XX wieku traktowano go jako przedstawiciela zamkniętej i przez to wspominanej z sentymentem epoki. Obrazy religijne S. wpisują się w konwencję stylistyczną nazareńczyków, u których pobierał nauki, czy szerszej – naśladowców Rafaela ok. poł. XIX w. Dzieła sztuki sakralnej, rozproszone po różnych kościołach, są mniej znane niż obrazy hist. w wąskim rozumieniu, które znajdowały się w centrum zainteresowania opinii publicznej.

S. zazwyczaj sygnował obrazy „J. Simler” z kreską nad „m” (oznaczającą podwojenie litery), rzadziej J. Simmler lub J. Sim. (Pisownia z jednym „m” jest często spotykana w źródłach i publikacjach z epoki, występując czasem równolegle w tym samym tekście z pisownią z „m” podwójnym, wyjątkowo zdarza się pisownia „Zimler”).

Zespół rodzinnej korespondencji S. znajdujący się w posiadaniu Henryka Strasburgera (wnuka artysty) zaginął podczas II wojny światowej; cytaty z listów opublikowane zostały przez Adama Czartkowskiego (1932).

Poza wym.: Muz. Górnośląskie Bytom – *Portret mieszczyki*, ol., sygn., dat. 1852; MNK – *Portret panny Pisarzowskiej*, ol., sygn., dat. 1852, ponadto 22 studia ol., 211 rys., w tym studia do obrazów, szkice do niezrealizowanych pomysłów, akty, portrety, rys. krajobrazowe, architektoniczne, studia dzieł sztuki; MN Lublin – *Portret*

Ferdynanda Gallego, ol., sygn., dat. 1850, *Portret Karoliny Galle*, ol., sygn., 1850?, *Portret męski*, kredka, gwasz, 1853; Muz. Sztuki w Łodzi – *Portret Jana Reszke*, *Portret Zofii Reszke*, oba ol., sygn., dat. 1862; Muz. Mazowieckie w Płocku – *Portret chłopca*, rys. ol. i kredka, ok. 1842; MNP – *Prymas i arcybiskup gnieźnieński*, rys. ol. i akw., sygn., 1847-49 (autorstwo wątpliwe); Muz. Regionalne Radomsko – *Portret kobiety*, ol.; Muz. Okręgowe Rzeszów – *Portret Filomeny z Zarembskich Niesiołędzkiej*, owal, ol., 1851? (w kat. 1979 przypisywany S.); Muz. Pomorza Środkowego Słupsk – *Rycerz*, ol. blacha, 1854 (w kat. 1979 przypisywany S.); Muz. Okręgowe Toruń – *Portret Reginy z Gebethnerów Friedleinowej*, ol., sygn., dat. 1849, *Portret Rudolfa Friedleina*, ol., sygn., 1849?; MNW – *Portret pani z Komorowskich Kruszeckiej*, sygn., *Portret Kruszeckiego*, ok. 1850, *Portret pralata Antoniego Kruszeckiego*, ok. 1850 (atrybucja wątpliwa), *Portret Ksawerego Skrzyńskiego*, sygn., dat. 1852, *Portret kobiety* (niedokończony), 1855?, *Portret Elżbiety z Korczków Duszek*, 1855, *Portret damy* (niedokończony), ok. 1855, *Portret Edwarda Petzolda*, sygn., dat. 1856, *Portret Skwarcowej*, ok. 1855, *Portret mężczyzny*, sygn., dat. 1856, *Portret kapucyna Beniamina Szymańskiego*, owal, sygn., ok. 1856, *Portret Teofila Lenartowicza*, sygn., 1856/57, *Portret Matyldy Wernerowej*, sygn., dat. 1858, *Portret Lucyny Karskiej*, owal, sygn., dat. 1860, *Portret Augusta Karckiego*, sygn., 1860?, *Portret Marii Róży i Róży [Rozalii?] Marii Karoliny Kronenberg z psem*, sygn., dat. 1860, *Portret Nikodema Biernackiego*, ok. 1860, *Portret Emilii Ciemskiej-Ziemińskiej*, sygn., ok. 1860, *Portret Stefanii Ronikierowej*, ok. 1860, *Portret Jana Reszke* (kopia warsztatowa?), ok. 1862, *Portret Zofii Reszke* (kopia warsztatowa?), ok. 1862, *Portret Aleksandry Zatlrowej*, sygn., dat. 1862, *Portret Juliusza Kossaka*, sygn., po 1862, *Portret Jakuba Simmlera (ojca artysty)*, sygn., dat. 1863, *Portret Konstantego Fiszera*, sygn., dat. 1863, *Portret Aleksandra Waszkowskiego*, sygn. i dat.: „J. Simmler. 1864 / 11”, *Portret Gustawy Braumanowej*, sygn., dat. 1866, *Portret Maurycego Braumana*, sygn., dat. 1866, *Portret Róży Sobańskiej*, sygn., dat. 1866, *Portret Augusta Karckiego*, *Portret Lucyny Karskiej*, *Portret Jarosławowej Potockiej*, *Portret Emilii Mielżyńskiej*, ok. 1866 (atrybucja wątpliwa), *Portret kobiety* (niedokończony), owal, *Portret damy* (atrybucja wątpliwa), *Portret męż-*

czynny (atrybucja wątpliwa), *Dwa studia aktu męskiego*, ok. 1841-42, *Studia głów*, *Studium portretowe*, wszystkie ol., ponadto 34 rys. w tym studia do obrazów, akty; Muz. Warszawy – *Portret Karola Malca*, ol., ok. 1860; Muz. Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej Włocławek – *Portret Henrietty Wilhelminy Schlösserowej* (replika?), ol., ok. 1860; MNWr – *Portret Kazimierza Podhorskiego*, ol., sygn., dat. 1858, *Portret Teodozji Górskiej*, ol., sygn., dat. 1860; Muz. Mazowska Zach. Żyrardów – *Portret Róży Sobańskiej*, ol., 1866?; Muz. Pol. Chicago – *Portret Franciszka Zeltnera*, drzew., 1843 (jedyna odbitka?); LBN – *Św. Cecylia*, szkic do obrazu, rys. ol.; LGS – *Portret mężczyzny*, *Portret dziewczynki (córkę Romanowskiego)*, dat. 1851, oba ol.; LMS – *Siedząca dama*, ol.; Okręgowe Muz. Sztuki Winnica (Ukraina) – *Paustuszkowie*, ol., 1857.

W zb. prywatnych: Kielce – *Portret Matyldzi* (prawdopodobnie Matyldy Jahn), sygn., dat. 1855; Warszawa – *Włoszka z koszykiem*, akw., *Kościelny*, akw., *Św. Franciszek*, ol. (wszystkie w 1979); *Portret Wilhelminy Troszlowej*, sygn., dat. 1850/6; *Portret damy*, sygn., ok. 1855; ponadto w kolekcji POL-MOT Holding – *Portret mężczyzny*. Na aukcjach pojawiały się, poza wyż. wym., nieliczne dzieła S., m.in. Warszawie: w 1991 – *Portret młodego mężczyzny*, rys. ol., 1847; w 1998 i 2013 – *Chrystus w Ogrójcu*, rys. ol., sygn. i dat. 1841; w 2014 – *Kompozycja do obrazu Alegoria sztuk pięknych*, tondo, rys. ol.; w 2015 – *Portret Józefy Stugockiej*, ol., sygn., dat. 1847; w 2016 – *Portret Karola Zeidlera, górnik*, ol., 1844; w 2018 – *Portret damy z parasolką*, rys. ol. i kredą, sygn., dat. 1853.

Większość zaginionych dzieł S. jest ujęta w kat. wystawy monograficznej w MNW, W. 1979.

Nagler G.K., *Neues allgemeines Künstler-Lexikon*, t. 16, München 1846; wyd. 3, Leipzig [1924], t. 18 (jako malarz pejzażu i scen rodzajowych). – Sł. geogr., t. 13, 1893, s. 57 (Warszawa), s. 887 (Wołodarka). – Enc. Org., t. 13, 1902. – Müller H.A., Singer H.W., *Allgemeines Künstler-Lexikon*, Frankfurt am Main 1921, t. 4. – ThB, t. 31, 1937 (Batowski Z.). – *Wielka encyklopedia powsz.* PWN, t. 10, W. 1967. – Grajewski, 1972. – *Pol. bibliografia sztuki 1801-1944*, t. 1, cz. 1, Wr. 1975; t. 1, cz. 2, Wr. 1976; t. 2, Wr. 1979; t. 3, Wr. 1986. – *Słownik artystów pol.*, t. 2, Wr. 1975, s.v. Dutkiewicz Jan (Melbechowska-Luty A., uzup. Łada H.); t. 5., W. 1993, s.v. Joanna Ledoux (Szczawińska E.). – Bénézit, t. 9. – Busse.

– PSB, t. 37, 1997 (Biernacka R.). – *Encyklopedia sztuki pol.*, Kr. 2001. – AKL, t. 104, 2019 (Micke-Broniarek E.).

Ziemięcka E., *Kilka słów o sztuce u nas z powodu Wystawy Sztuk Pięknych w Warszawie 1845 r.*, Pielgrzym, 1845 t. 1, s. 197-224 (jako Zimler). – Kenig J., *Malarstwo w Warszawie. Pracownie niektórych malarzy*, Gaz. warsz., 1851 nr 132, s. 3-5. – *Wiad. krajowe. Warszawa* [Maria A. Malczewskiego w obrazach Simmlera], Dz. warsz., 1851 nr 12, s. 1. – *Litograf warsz., Słowo o litografii u nas*, Dz. warsz., 1852 nr 303, s. 4, nr 304, s. 4. – *O kilku nowych litografiach*, Gaz. warsz., 1852 nr 289, s. 1-3. – *Taryfa domów m. Warszawy i Pragi*, W. 1852, s. 28; W. 1864, s. 21; W. 1869, s. 10. – *Gwiazdka, [Portret Deotymy]*, Gaz. warsz., 1855 nr 171, s. 1. – *Kraszewski J.I., Listy do redakcji. Pracownie artystów*, Gaz. warsz., 1855 nr 217, s. 1-2, nr 218, s. 3. – *Korespondencja Kroniki. Kraków ... Wystawa sztuk pięknych. - Boratyński, Lesser, Simmler ...*, Kronika wiad. Krajowych i Zagranicznych, 1856 nr 28, s. 2. – *Prz. tygodniowy ... Zuzanna i trzej starce* [Simmlera], tamże, 1856 nr 150, s. 4. – *Sztuki piękne. Wystawa w Sali Dobroczyńności*, Gaz. warsz., 1855 nr 346, s. 1, 2, 6. – *Kronika sztuk pięknych. Malarstwo* [Katarzyna Jagiellonka Simmlera], Tyg. il., 1859 nr 1, s. 5-6. – *Padalica T. [Fisz Z.L.], Listy z podróży*, Wilno 1859, t. 2, s. 155-156. – *Korespondencja z Warszawy [Śmierć Barbary Radziwiłłówny na wystawie]*, Magazyn Mód i Nowości, 1860 nr 47, s. 5. – *Wiad. lit. Warszawa [Śmierć Barbary Radziwiłłówny na wystawie]*, Bibl. warsz., 1860 t. 4, s. 457. – *Buszar L., „Zgon Barbary Radziwiłłówny”* [!], obraz pana Simmlera, i „Powrót po napadzie Tatarów”, obraz pana Loefflera, tamże, s. 650-656. – *Wiad. bieżące ... Warszawa [Śmierć Barbary Radziwiłłówny]*, Kur. wil., 1861 nr 13, s. 118. – *Prz. pism czasowych* [obraz S. Męczeństwo Jozafata Kuncewicz], tamże, 1861 nr 75, s. 743. – *Nowy obraz p. Simmlera [Niepokalane Poczęcie]*, Gaz. warsz., 1864 nr 104, s. 1. – *Pochód weselny Amora i Psyche (Plafon Juliana [!] Simlera)*, Prz. Tygodniowy, 1866 nr 18, s. 141-142. – *Puzynina G., Niewiasty święte u grobu Chrystusa (Do obrazu Simlera)*, *Bluszcz*, 1866 nr 55, s. 61. – *Stattler [W.K.], Kilka uwag nad niektórymi zdaniem autora „Prz. artyst.” w „Gazecie Pol.” ...*, *Kłosy*, 1866 nr 64, s. 142-143. – *Tegazzo F., Prz. malarstwa krajowego w r. 1866*, *Jana Jaworskiego kal. pol.*, 1866, s. 130-131. – X [Ziemięcka E.], *Więzienie Katarzyny Jagiellonki, obraz Simmlera*, *Noworocznik*. *Kal. il. na r. 1866* i 1867, s. 253-255. – *Bolesławita B. [Kraszewski J.I.], Z roku 1866 rachunki*, P. 1867, s. 296-298; *Z roku 1867 rachunki*, cz. 2, P. 1867, s. 543-544; *Z roku 1868 rachunki*, P. 1869, s. 823, 829, 1013-1017. – *F.H.L. [Lewestam F.], Jadwiga zaprzysię-*

gająca swoją niewinność. Najnowszy obraz Simlera, *Kłosy*, 1867 nr 97, s. 229-230. – *J.K.T. [Turski J.K.], Prz. artyst.* [Wychowanie Zygmunta Augusta.], *Kłosy* 1867 nr 93, s. 175-176. – *Korespondencja ...*, *Paryż 23 września 1867. Simmler: Barbara Radziwiłłówna, Jadwiga*, *Kłosy*, 1867 nr 119, s. 186-187. – *Pecht F., Kunst und Kunstindustrie auf der Weltausstellung von 1867*, wyd. 2, *Leipzig* 1867. – *F.M.S. [Sobieszczański F.M.], Przedmiot obrazu Simmlera*, *Tyg. il.*, 1867 półr. I, s. 144 (s. 232 repr.). – *Gerson W., Józef Simmler i jego dzieła*, *Bibl. warsz.*, 1868 t. 2, s. 499-522. – *Faleński F., Józef Simmler (wspomnienie pośmiertne)*, *Tyg. il.*, 1868 półr. I, s. 131-133. – *Tenże, Z dziedziny malarstwa i rzeźby*, tamże, s. 191. – *Ilnicka M., U grobu Pańskiego (Pod obrazem Simmlera „Trzy Marie”)*, *Bluszcz*, 1868 nr 14, s. 81. – *Józef Simmler umarł*, *Kur. warsz.*, 1868 nr 50, s. 1-2. – *Józef Simmler umarł dnia 2 marca 1868 r.*, *Kronika Rodzinna*, 1868 nr 12, s. 177. – [Kenig J.], *Józef Simmler*, *Gaz. warsz.*, 1868 nr 54, s. 1-2, nr 55, s. 2, nr 56, s. 2. – *Kronika tygodniowa [Józef Simmler]*, *Tyg. il.*, 1868 półr. I, s. 120. – *Felicjan [Faleński F.], Józef Simmler. (Wspomnienie pośmiertne)*, tamże, s. 131-133. – *Lesser A., Józef Simmler*, *Kłosy* 1868 nr 141, s. 147. – *Wspomnienie o śp. Józefie Simmlerze*, *Dz. lit.*, 1868 nr 12, s. 190. – *Wystawa dzieł śp. Józefa Simlera*, *Prz. Tygodniowy*, 1868 nr 18, s. 162-163. – *Lesser A., Pośmiertna wystawa obrazów Józefa Simlera*, *Kłosy*, 1868 nr 160, s. 39-42 (s. 40-41 il.), nr 161, s. 60-61. – *Wójcicki K., Józef Simmler*, *Kłosy*, 1868 t. 6, s. 146-147. – *E.Z. [Ziemięcka E.], Znaczenie uczucia w dziełach sztuki*, *Kronika Rodzinna*, 1868 nr 19, s. 289-290. – *Gerson W., Józef Simmler*, *Jana Jaworskiego kal. il.*, 1869, s. 107-111 (s. 108 portret S.). – *Simlera Chrystus ukrzyżowany*, *Czas*, 1869 nr 13, s. 2. – *L.T. [Tatomir L.], Królowa Barbara*, *Strzecha*, 1869 nr 5, s. 140-143, z il. – *Gomulicki W., Szmideberg I., Il. przew. po Warszawie*, W. 1880, s. 118. – *Książka jubileuszowa dla uczczenia pięćdziesięcioletniej działalności literackiej J.I. Kraszewskiego*, W. 1880, s. LXX. – *Józef Simmler*, *Wieczory Rodzinne*, 1881 nr 30, s. 466 (s. 455 portret S.). – *Kronika [oleodruk Śmierć Barbary Radziwiłłówny]*, *Prz. Bibliograficzno-Archaeologiczny*, 1881 nr 5, s. 262. – *Cz. J. [Jankowski C.], Józef Simler*, *Kur. warsz.*, 1883 nr 47, s. 3. – *de Veyran L., Un peintre polonais Joseph Simmler*, *L'Art*, 1883 nr 1, s. 101-104. – *Tirszowa R., Współcz. malarstwo pol.*, *Kłosy*, 1889 nr 1265, s. 202. – *Barbara Radziwiłłówna na wystawie TZSP*, *Niwa*, 1897 nr 13, s. 248. – *Kronika* (cj. [Jankowski C.], *Barbara Radziwiłłówna w obrazach Simmlera i Gersona*), *Tyg. il.*, 1890 półr. II, s. 302. – *Méyet L., Łuszczkiewicz o Słowackim*, *Kur. warsz.*, 1900 nr 189, s. 1-2. – *Piątkowski. – Bojanowski S., Z kołmi na*

- Wołyń i Ukrainę, Kr. 1902, s. 59. – Eljasz-Radzikowski W., *Kraków*, W. [1902], s. 269. – Mycielski. – H.C. [Ceysingerówna H.], *Malarstwo i rzeźba* [wystawy Simmlera i Wyczółkowskiego], Tyg. Mód i Powieści, 1904 nr 49, s. 580. – Jaroszyński T., *Józef Simmler*, Tyg. il., 1904 półr. II, s. 865. – Tenże, *Obrazy Józefa Simmlera*, Kur. warsz., 1904 nr 299, s. 1-2. – Sierp., *Ze sztuki. Wystawy Simmlera, Wyczółkowskiego ...*, Prawda, 1904 nr 50, s. 596-597. – Turski P., *Śmierć Barbary, obraz Simmlera*, Biesiada lit., 1904 nr 48, s. 432. – Jezierski J., *Il. przew. po Krakowie*, Kr. 1906-07, s. 24. – Lipkowski L., *Moje wspomnienia*, Kr. 1913, s. 97, 101. – Wiśniewski J., *Monografia dekanatu koneckiego*, Monumenta Dioecesis Sandomiriensis, t. 4, 1913, s. 271. – Jaroszyński T., *Józef Simmler*, W. 1915. – Dettloff S., *Jan Dutkiewicz, zapomniany malarz wielkop.*, Kur. pozn., 1916 nr 242, s. 5 (dod.). – Prokesch W., *Z dziejów krak. SSP*, Kr. 1917, s. 17. – Kozicki W., *Sztuka pol. (zarys rozwoju)*, W. 1920, s. 5, 7. – Hoesick F., *Józef Simmler*, Kur. warsz., 1921 nr 314, s. 6-8. – Wankie W., *Nieznane dzieło Józefa Simmlera* [Męczeństwo św. Józefa Kuncewicza], Świat, 1923 nr 22, s. 8. – Gerson-Dąbrowska M., *Józef Simler (1823-1868)*, Iskry. Tyg. dla młodzieży, 1924 nr 4, s. 51-54. – Husarski W., *Prz. artyst. Wystawy warsz. Simmler*, Sztuka i art., 1924 nr 2, s. 44. – Tenże, *Zapomniany malarz. Wystawa Józefa Simmlera w Zachęcie*, Wiad. lit., 1924 nr 9, s. 3. – Kociatkiewiczówna M., *Józef Simmler*, Prz. warsz., 1924 t. 3, nr 34-35, s. 41-63. – Wankie W., *Józefa Simmlera wystawa w Zachęcie*, Świat, 1924 nr 7, s. 6. – Tenże, *Wystawa Józefa Simmlera*, Kur. warsz., 1924 nr 20, s. 10-11. – *Wystawa Józefa Simmlera*, Tyg. il., 1924 nr 9, s. 135. – Chwalewik, t. 1, s. 7, 127; t. 2, s. 362-3, 412, 432, 540. – Gerson-Dąbrowska M., *Józef Simmler*, [w:] *teże*, *Pol. artyści, ich życie i dzieła*, W. 1926; wyd. 2, W. 1930. – Niewiadomski E., *Malarstwo pol. XIX i XX w.*, W. 1926. – Noack F., *Das Deutschtum in Rom*, Stuttgart 1927, t. 2, s. 559. – *Kronika diecezjalna. Uroczystość w Białej Podlaskiej* [dot. obrazu *Męczeństwo Józefa Kuncewicza*], Wiad. Diecezjalne Podlaskie, 1927 nr 6, s. 211-212. – Piątkowski H., *Józef Simmler*, Rodzina pol., 1928 nr 3, s. 79-81. – Urbański A., *Podzwonne na zgliszczach Litwy i Rusi*, W. 1928, s. 81, 93. – Kopera, t. 3. – Molendziński K., *Wojciech Gerson 1831-1901*, W. [po 1931], s. 18, 21. – Czartkowski A., *Z życia Józefa Simmlera*, Kur. warsz., 1932 nr 124, s. 5-7. – Łoza S., *Rodziny pol. pochodzenia cudzoziemskiego osiadłe w Warszawie i okolicach*, t. 1, W. 1932, s. 145-147. – Zahorska S., *Dzieje malarstwa pol.*, W. 1932, s. 97-192. – *Polska, jej dzieje i kultura*, t. 3, W. [1937]. – Danysz-Fleszarowa R., Kołodziejczyk J., *Warszawa*, W. 1938, s. 143, 199, 248. – Puciata-Pawłowska J., *Dzieje Miejskiej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Malarstwa w Warszawie*, W. 1939, s. 8, 15, 72. – Chmiel A., *Szkice krak.*, Kr. 1947, s. 117. – Starzyński J., *500 lat malarstwa pol.*, W. 1950, s. 181, il. 63. – *Materiały dot. życia i twórczości Wojciecha Gersona*, oprac. Vetulani A. i Ryszkiewicz A., Wr. 1951. – Kozakiewicz. – *Warsz. „cyganeria” malarska. Grupa Marcina Olszyńskiego*, oprac. Kozakiewicz S. i Ryszkiewicz A., Wr. 1955. – Dobrowolski, t. 1, 2. – Minich M., *Andrzej Grabowski (1833-1886)*, Wr. 1957. – Motty M., *Przechadzki po mieście*, t. 1, W. 1957, s. 38. – Kozakiewicz S., *Ignacy Gierdziejewski*, Wr. 1958. – Wilkońska P., *Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie*, oprac. Lewinówna Z., W. 1959. – *Historia sztuki pol. w zarysie*, red. Dobrowolski T., Tartarkiewicz W., Kr. 1962, t. 3. – Porębski M., *Malowane dzieje*, W. 1962. – Jakimowicz I., Ryszkiewicz A., *SSP w Warszawie 1844-66*, Roczn. warsz., IV, 1963, s. 75. – *Warszawa w pamiętnikach powstania styczniowego*, oprac. Dunin-Wąsowicz K., W. 1963. – Faleński F., *Wspomnienia z mojego życia*, [w:] *Miscellanea z pogranicza XIX i XX w.*, red. Pigoń S., Wr. 1964. – Szpakowski A., *Józef Brandt a środowisko pol. artystów w Monachium*, Roczn. Muz. Świętokrzyskiego, 1964, s. 293, 312, 318. – Kraszewski J.I., *Listy do Adama i Joanny Miłaszewskich ...*, oprac. Danek A., Wr. 1966. – Płażewska. – Wallis M., *Autoportrety artystów pol.*, W. 1966. – Wiercińska, TZSP. – Łuszczewska J. (Deotyma), *Pamiętniki 1834-1897*, oprac. Gomulicki J., W. 1968. – Wiercińska, TZSP, Kat. – Sienkiewicz J., *Rysunek pol. od Oświecenia do Młodej Polski*, kat. oprac. Derwojed J., W. 1970. – *Listy Adama Asnyka do rodziców (1860-1867) i do Stanisława Krzemińskiego*, oprac. Bielak F., Mikulska J., Wr. 1972. – Ryszkiewicz A., *Zbieracze i obrazy*, W. 1972. – Dobrowolski T., *Sztuka pol. od czasów najdawniejszych do ostatnich*, Kr. 1974. – Tenże, *Malarstwo pol. ostatnich dwustu lat*, Wr. 1976. – Poprzęcka M., *Józef Simmler - un académique romantique*, Bulletin du Musée National de Varsovie, 1980, s. 99-115. – Charazińska E., Jaroszewski T., *Pokłosie wystawy monograficznej Józefa Simmlera*, Roczn. MNW, 1982, s. 473-513. – Kossak W., *Listy do żony i przyjaciół*, Kr. 1985, t. 2. – Poprzęcka M., *Czas wyobrażony. O sposobach opowiadania w pol. malarstwie XIX w.*, W. 1986, s. 92, 104-108, 129, 148-152, 156, 166. – Malinowski J., *Imitacje świata*, Kr. 1987. – Ryszkiewicz A., *Malarstwo pol. Romantyzm, historyzm, realizm*, W. 1989. – Szulcowski J. i E., *Cmentarz Ewangelicko-Reformowany w Warszawie. Zmarli i ich rodziny*, W. 1989. – Stępień H., *Artyści pol. w środowisku monachijskim w l. 1828-1855*, Wr. 1990. – Aftanazy R., *Dzieje rezydencji na d. kresach Rzeczypospolitej*,

- t. 1, Wr. 1991; t. 10, Wr. 1996; t. 11, Wr. 1997. – Poprzęcka M., *Pol. malarstwo salonowe*, W. 1991. – Okoń W., *Alegorie narodowe. Studia z dziejów sztuki pol. XIX w.*, Wr. 1992. – Mossakowska W., *Początki fotografii w Warszawie (1839-1863)*, W. 1994. – Stępień H., Liczbińska M., *Artyści pol. w środowisku monachijskim w l. 1828-1914. Materiały źródłowe*, W. 1994. – *Wokół Matejki*, red. Krakowski P., Purchla J., Kr. 1994. – Boczek H., *Aleksander Sochaczewski (1843-1923). Życie i twórczość*, Niepodległość i Pamięć, 1995 nr 1-2, s. 81. – Kwiatkowska M., *Rzeźbiarze warsz. XIX w.*, W. 1995. – Dydycz A., *Opisane odnalezienia relikwii św. Józafata Kuncewicza na tle jego życia oraz dziejów jego doczesnych szcztaków*, Studia Teologiczne, 1997, s. 214, 215. – Kudelska D., *Juliusz Słowacki i sztuki plastyczne*, Lublin 1997. – *Sygnatury malarzy pol.*, oprac. Lewicki T., W. 2000. – Kruczkowska Z., *Główne tendencje w pol. krytyce sztuki*, Kr. 2002. – Malinowski J., *Malarstwo pol. XIX w.*, W. 2003. – Nowakowska W., *Renesansowe echa w twórczości malarzy pol. XIX i pocz. XX w.*, [w:] *Recepcja renesansu w XIX i XX w.*, red. Wróblewska Markiewicz M., Łódź 2003. – Stępień H., *Artyści pol. w środowisku monachijskim w l. 1856-1914*, W. 2003. – Böldok S., *Antykwarjaty artyst., salony i domy aukcyjne. Historia warsz. rynku sztuki w l. 1800-1950*, W. 2004. – Poprzęcka M., *Historyczny melodram*, [w:] tejsze, *Kochankowie z masakrą w tle*, W. 2004. – Toeplitz K.T., *Rodzina Toeplitzów*, W. 2004. – Epszstein T., *Z piórem i paletą. Zainteresowania intelektualne i artyst. ziemiaństwa pol. na Ukrainie w II poł. XIX w.*, W. 2005. – Micke-Broniarek E., *Malarstwo pol. Realizm, naturalizm*, W. 2005. – Okoń W., *Przeszłość przyszłości. Studia z dziejów sztuki XIX i XX w.*, Wr. 2005. – *Malarze pol. w Monachium. Materiały z sesji naukowej*, red. Fałtynowicz Z., Ptaszyńska E., Suwałki 2007. – Kowalczykowska A., *Świadectwo autoportretu*, W. 2008. – Zawadzki J.M., *Franciszek Tegazzo (1829-1879). Malarz niespełniony, ilustrator z konieczności*, W. 2009. – Paccoud S., *The „historical genre” as an international style. The influence of Paul Delaroche on Józef Simmler and Polish history painters*, [w:] *European history painting in the 19th century*, red. Bałus W., Ochęduszek R., Kr. 2010, s. 155-175. – Myślińska A., *Kieleckie lata Franciszka Kostrzewskiego w świetle „Pamiętnika” (1891)*, Roczn. MN w Kielcach, 2011, s. 152 il. (jako Karol Simmler, błędnie podane źródło il.). – Sosnowska J.M., *Stopy Barbary Radziwiłłówny*, Konteksty. Pol. Sztuka Ludowa, 2011 nr 2/3, s. 252-258. – Konstantynów D., *Wystawa Krajowa Sztuk Pięknych (1858-1860)*, W. 2012. – Olkowski R., *O badaniu proveniencji muzealiów*, Muzealnictwo, 2012, s. 34. – Sosnowska J.M., *Fetyzys*, [w:] tejsze, *Ukryte w obrazach*, W. 2012, s. 70-83. – Straszewska A., *Kostium hist. w twórczości Jana Matejki na tle malarstwa XIX w.*, W. 2012. – Nitka M., *Twórczość malarzy pol. w papieskim Rzymie w XIX wieku*, W.-Toruń 2014. – Świątosławska A., *Pol. kopie obrazu „Chór kościoła Kapucynów w Rzymie” Françoisa Mariusa Graneta*, [w:] *Ars et Scientia*, t. 5, red. Stefański K., Łódź 2014, s. 311. – Woszczak I., *Deotyma (Jadwiga Łuszczewska) w witrynie artyst. ewaluacji pierwszego okresu twórczości (1851-1863)*, Prace Polonistyczne, 2014, s. 56. – Kacprzak D., *Kolekcje ziemi obiecanej. Zb. artyst. łódzkiej burżuazji wielkoprzemysłowej w l. 1880-1939*, W. 2015. – Nowak-Mitura E., *Początki fotografii w prasie polskiej. „Tyg. Ilustrowany” 1859-1900*, W. 2015. – Waszkiel H., *Trudne lata. Teatr warsz. 1815-1868*, W. 2015. – Barańska M., *Twórczość Aleksandra Michaux (Mirona) wobec prądów ideowych i artystycznych XIX w.*, P. 2016. – Korybut-Marciniak M., *„Najnowsze wymysły”, „wzory elegancji”, „fortel przedsiębiorców”? Moda w społecznej ocenie Polaków w XIX stuleciu*, Niepodległość i Pamięć, 2016 nr 3, s. 24. – Kowalczykowska A., *Mecenat literacki i artyst. (XIX i XX wiek)*, [w:] tejsze, *Wobec współczesności*, Białystok 2016 (jako Julian Simmler). – *Pionierki. Krytyka artyst. kobiet 1839-1879. Antologia*, oprac. Sosnowska J.M., W. 2016. – Pruszek T.A., Siwińska M., *Portret Karola Filipa Malcza*, Spotkania z Zabytkami, 2016 nr 11-12, s. 50-52. – Wereda D., *Bazyliaminicki Sofroniusz Trocewicz (1816-1882) w dziejach Cerkwi unickiej*, Radzyński rocz. Humanistyczny, 2016, s. 124. – Zarzycki J., *Wizualne (i nie tylko) konsekwencje pewnej lży. O „Śmierci Barbary Radziwiłłówny” Józefa Simmlera słów kilka*, Quart, 2016 nr 3, s. 57-73. – Berkan-Jablońska M., *Twórczość poetycka kobiet na łamach pol. pism kobiecych i rodzinnych l. 1865-1870*, Wiek XIX, 2017, s. 65. – Piechota G., Kida-Bosek A., *Dziewiętnastowieczne katalogi wystaw artyst. jako źródło bibliologiczne*, Folia Bibliologica, 2017, s. 259, 264, 267, 273, 276. – Szykuła-Żygawska A., *Nieznana twórczość Heleny z Rembielińskich Eydziatowiczowej*, Cenne, Bezcenne, Utraczone, 2018 nr 3-4, s. 3. – Długajczyk B., Machnik L., *Muz. Lubomirskich 1823-1940. Zb. malarstwa*, Wr. 2019. – *Emancypantki i modernistki. Teksty kobiet o sztuce 1879-1914. Antologia*, oprac. Kasa M., Sosnowska J.M., W. 2019.
- Kat. dzieł sztuk pięknych złożonych na wystawę publiczną ...*, W. 1838, s. 16. – *Spis dzieł sztuk pięknych na wystawę publiczną w Warszawie ... dostawionych*, W. 1845. – *Kat. wystawy starożytności i przedmiotów sztuki*, W. 1856, s. V. – Siemiński L., *Więzienie Katarzyny Jagiellonki ... J. Simmlera*, [w:] *Album pol. malarzy z wystawy TPSP w Krakowie*, Kr. 1859, s. 18-22. – *Kat. wystawy*, TZSP, W. 1861, s. 2. – *Kat. dzieł sztuki na*

- wystawie TPSP w Krakowie w 1862, Kr. [1862]. – *Kat. dzieł sztuki na wystawie TPSP*, Kr. 1865. – Kraszewski, Cat. – *Spis drugiej serii wystawy obrazów w Pałacu Działyńskich w Poznaniu*, P. 1866. – *Exposition universelle de 1867 à Paris. Cat. général*, Paris 1867, s. 105, 199. – *Kat. wystawy pośmiertnej obrazów Józefa Simmlera*, W. 1868. – *Album Józefa Simmlera*, W. 1869. – *Каталог картин и разных редкостей ... на художественной выставке ... благотворительного общества ...*, Житомир 1880, s. 15 (poz. 27), s. 17 (poz. 77). – *Kat. zb. obrazów Feliksa Gebethnera*, W. 1881. – *Muz. im. Lubomirskich*, Lw. 1889, poz. 457. – Новицкий А.П. [Nowicki A.P.], *Художественная галерея Московского публичного и Румянцевского музея*, Москва 1889, s. 141. – Bołoz Antoniewicz, Kat. – *Kat. der retrospectiven Ausstellung polnischer Kunst 1764-1886*, red. Bołoz Antoniewicz J., Lw. 1894, s. 147. – *Kat. wystawy retrospektywnej niezujących malarzy pol. w Salach Redutowych w Warszawie*, W. 1898, s. 14, 15, 18, 19. – Krótkie wzmianki. – *Kat. tymczasowy zb. TZSP*, W. 1901, poz. 26, 104-107. – *II. kat. obrazów i rzeźb w XIX i XX*, MNK, Kr. 1902; 1905; 1930. – *Kat. zb. TZSP w Warszawie*, 1904 s. 2, 3, 4, 5, 8, 9, 24, 25, 26 (jako Julian Simmler), 27; 1908, s. 3, 6, 13, 16; 1912, s. 1, 4, 11, 14, 16, 17, 18, 19; 1920, 1924; 1925; 1933, s. 3, 4, 6, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 26; 1935; 1938. – *Kat. dzieł Józefa Simmlera wystawionych w gmachu TZSP*, W. 1904. – Swieykowski, s. 143, 505-507. – *Kat. MNK*, Kr. 1907, s. 56. – *Kat. MNK*, Kr. 1908, s. 51. – *Przew. po Muz. im. książąt Lubomirskich we Lwowie*, Lw. 1909, s. 110. – *Przew. po MNK*, Kr. 1909; 1911; 1912; 1914. – Husarski. – *Kat. Galerii Wspólcz. MNK*, Kr. 1918; 1922; 1924; 1932; 1948. – *Sto pięćdziesiąt lat malarstwa pol. w szkicach. Kat. IX-jej wystawy...*, TOnZP, W. 1918. – *Sto lat malarstwa pol. (ze zb. [pryw.] warsz.) w Pałacu Łazienkowskim*, W. 1919. – *Album repr. obrazów z wystawy Sto lat malarstwa pol. z pryw. zb. warsz. w pałacu Łazienkowskim*, W. 1919. – *Kat. wystawy malarstwa pol. XIX w.*, Lublin 1922. – *Salon Sztuki i Antykwarnia Abe Gutnajera*, W. 1924, poz. 90. – Tomkowicz S., Lepszy L., *Zabytki sztuki w Polsce*, t. 1: *Kraków, kościół i klasztor OO. Dominikanów*, Kr. 1924, s. 12. – *Wystawa dzieł Józefa Simmlera*, TZSP, W. 1924. – *Wystawa retrospektywna malarstwa pol. ...*, Miejska Galeria Sztuki, Łódź 1924. – *Wystawa „Portret pol.”*, TZSP, W. 1925. – *Przew. TZSP nr 75 (Pol. sztuka kościelna)*, W. 1932, s. 14, 18, 29; nr 85 (Żołnierz i koń w sztuce pol.), W. 1933. – *Kat. wystawy prac malarzkich i graficznych*, Łowicz 1933. – Sienkiewicz J., *Kat. Galerii malarstwa pol.*, MNW, W. 1938. – *Wystawa pierwszego czterdziestolecia TZSP 1861-1900*, W. 1939. – *Realizm w tradycji malarstwa pol. od XV-XIX w.*, oprac. Adamowicz T., TPSP, Kr. 1950. – *Kat. obrazów wywiezionych z Polski przez okupantów hitlerowskich w l. 1939-1945. Cz. 2: Malarstwo pol.*, W. 1952. – *Kat. wystawy retrospektywnej portretu pol. w okresie od 1854-1954 r.*, TPSP, Kr. [1954]. – *Real. rys. pol. – Warsztat malarza realisty. Krajobraz*, oprac. Blumówna H., MNK, Kr. 1954. – *Dział malarstwa pol. Muz. Sztuki w Łodzi. Informator*, Łódź 1956, s. nlb. 4. – *Wystawy dzieł sztuki zabezpieczonych przez ZSRR*, W. 1956. – *Выставка произведений изобразительного искусства из польских музеев (живопись, рисунок, гравюра)*, Гос. Эрмитаж, Москва 1956. – *Мотyw rodzajowy w pol. rysunku XIX wieku*, oprac. Blumówna H., MNK, Kr. 1957. – *Polské malířství od Canaletta k Wyspianskému ze sbírek Národního muzea ve Varšavě*, Praha 1959. – *Sroczyńska K., Wybitni malarze pol. XIX w. Przew. po wystawie*, [różne wyd.] W. 1959; 1960; 1961. – *Grońska M., Ochońska M., Zb. Pawlikowskich*, Wr. 1960. – *Malarstwo pol. od pol. XVIII w. do dnia dzisiejszego*, MNW, W. 1960. – *Kat. wystawy obrazów malarzy warsz. XIX w. zorganizowanej przez MNW w salonie TPSP w Nowej Hucie*, Nowa Huta 1961. – Suchodolska M., Jakimowicz I., Jaworska J., *Rysunki z kolekcji J.I. Kraszewskiego w MNW*, W. 1961. – *Malarstwo pol. od XVI do pocz. XX w. Galeria Sztuki Pol.*, MNW, W. 1962; W. 1975. – *Sztuka warsz.*, t. 2. – Nowak Z., Sroczyńska K., Lorentz S., *Michałowski, Rodakowski, Simmler*, Muz. Okręgowe, Zielona Góra 1964. – *Uzupełnienie do kat. wystawy Sztuka warsz.*, Roczn. MNW, VIII, 1964, s. 534. – Chyczewska A., Weyman J., *Zamek w Kórniku*, P. 1965, s. 52. – Bajdor A., Łukasiewicz P., *Malarstwo pol. Kat. zb.*, Muz. Śląskie, Wr. 1967. – *Portrety osobistości pol. znajdujące się w pokojach i w galerii pałacu w Wilanowie*, MNW, W. 1967. – *Radojewski M., Rys. i akwarele art. pol. XVII-XIX w. Kat.*, Wr. 1969. – *Шедевры польской живописи XIX - начало XX века. Выставка*, Москва 1974. – *Malarstwo pol. od XVI do pocz. XX w. Galeria Sztuki Pol.*, MNW, wyd. 2, W. 1975. – *KZSP*, t. 4, cz. 3, 1978; seria nowa, t. 11, z. 1, 1993; t. 8, z. 2, 2006. – *Józef Simmler 1823-1868. Kat. wystawy monograficznej*, red. Jaroszewski T.S., Charazińska E., MNW, W. 1979. – *La peinture polonaise du XVIe au début du XXe siècle. Cat.*, Musée National de Varsovie, Varsovie 1979. – *Реалистическое искусство Польши 16-20 вв.*, Москва 1979. – *Żydzi - polscy*, MNK, Kr. 1989. – Łukasiewicz P., Houszka E., *Malarstwo pol. XVII-XIX w. Obrazy ol.*, MNWr, Wr. 1992. – *Aleksander Sochaczewski 1843-1923. Malarz syberyjskiej katorgi*, oprac. Boczek H., Meller B., Muz. Niepodległości w Warszawie, W. 1993. – *Charazińska E., Józef Simmler 1823-1868. Kat. wystawy*, MNW, Muz. Pol. w Rapperswilu, W. 1993. – *Cztery wieki portretu pol. (ze zb. Muz. Sztuki w Łodzi)*, Muz. Sztuki, Włocławek 1993. – *Kat. portretów osobistości pol.*

i obcych w Polsce działających, red. Widacka H., BN, t. 3, W. 1992; t. 4, W. 1994; t. 8, W. 1997. – *Akademizm w XIX w. Sztuka europejska ze zb. MNW i innych kolekcji pol.*, red. Danielewicz I., MNW, W. 1998. – *Straty wojenne. Malarstwo pol. Obrazy ol., pastele, akwarele utraczone w l. 1939-1945 w granicach Polski po 1945*, oprac. Tyczyńska A., Znojewska K., P. 1998. – Król A., *Obrazy śmierci w sztuce pol. XIX i XX w.*, MNK, Kr. 2000. – Blak H., Malkiewicz B., Wojtałowa E., *Malarstwo pol. XIX w. Kat. zb. MNK*, Kr. 2001. – Biriulow J., *Dzieła pol. w LGS. Przew.*, Lw. 2003, s. 12. – Tenże, *LGS. Przew.*, Lw. 2003, s. 28. – Kroplewska-Gajewska A., *Malarstwo i rzeźba pol. od końca XVII w. do 1939 r. w zb. Muz. Okręgowego w Toruniu*, Toruń 2013. – Fałtynowicz Z., *Malarze pol. w Monachium (album z wystawy „I po co myśmy tam jechali”)*, Muz. Okręgowe w Suwałkach, Suwałki 2005, s. 20, 25, 35, 165. – Suchocka D., *Malarstwo pol. 1766-1945. Kat.*, MNP, P. 2005. – Chomyn I., *150 arcydzieł ze zb. LGS*, Państw. Galeria Sztuki w Sopocie, Sopot 2006, s. 36. – *Mitościnicy grafiki i ich kolekcje w zb. MNW*, red. Grochala A., W. 2006. – *Zachować pamięć. XIX-wieczny portret szlachecki w rodzinnych zb. warszawiaków*, Muz. Hist. m.st. Warszawy, W. 2008, s. 53. – Ertman M., *Malarstwo pol. od XVII do pocz. XX w. w zb. Muz. Sztuki w Łodzi*, Łódź 2009. – *Chopin i jego malarz Teofil Kwiatkowski*, oprac. Pijanowska K., MNW, W. 2010. – Chomyn I., *Arcydzieła malarstwa pol. ze zb. LGS*, Państw. Galeria Sztuki w Sopocie, Sopot 2013. – Houszka E., Łukaszewicz P., *Malarstwo pol. od baroku do modernizmu. Kat. zb.*, MNWr, Wr. 2013. – Godyń D., Laskowska M., *Rys., akw. i pastele z kol. Feliksa Jasieńskiego w zb. MNK*, Kr. 2016. – Kroplewska-Gajewska A., *Galeria malarstwa i rzeźby pol. od końca XVII do pocz. XXI w. w Muz. Okręgowym w Toruniu*, Toruń 2018.

Gaz. Handlowa i Przemysłowa, 1845 nr 74, s. 2, nr 75, s. 1. – Gaz. codz., 1845 nr 228, s. 3 (Oleszczyński S.). – Gaz. warsz., 1845 nr 201, s. 2; 1855 nr 27, s. 4, nr 41, s. 3, nr 42, s. 1, nr 243, s. 1-2, nr 248, s. 1, nr 265, s. 2, nr 271, s. 2, nr 292, s. 2, nr 329, s. 2, nr 341, s. 2. – Pam. Sztuk Pięknych, 1850-54, s. 95, 171. – Kronika wiad. Krajowych i Zagranicznych, 1858 t. 2, nr 182, s. 2. – Tyg. il., 1859-60 półr. I, s. 54, 150, 335; 1860 półr. II, s. 595, 608-609 (Kossowicz J.); 1861 półr. II, s. 186, 241; 1862 półr. I, s. 151, 219, półr. II, s. 82; 1863 półr. I, s. 54, 199, półr. II, s. 377 (Buszard L.); 1864 półr. II, s. 243, 370-371; 1866 półr. II, s. 249 (Kraszewski J.I.), s. 254, 262; 1866 półr. II, s. 266; 1867 półr. I, s. 79, s. 178 (Szymanowski M.), s. 202 (tenże), półr. II, s. 113 (Bartkiewicz W.), s. 213; 1868 półr. I, s. 131 (portret S.), 244, półr. II, s. 42 (nekrolog), 81, 274, 281, 282 (il.), 283 (il.), 286, 292 (Szymanowski W.); 1869 półr. II, s. 29, s. 132;

1870 półr. I, s. 239, półr. II, s. 48, 194; 1871 półr. I, s. 139, 283; 1872 półr. II, s. 88; 1874 półr. II, s. 57; 1876 półr. I, s. 67, 69 (il.); 1881 półr. II, s. 294 (Chłopicki E.); 1888 półr. II, s. 275; 1889 półr. II, s. 241 (portret S.), 242 (Gerson W.), 275 (Van der Meer [Jankowski C.]); 1890 półr. II, s. 413 (Jankowski C.); 1896 półr. II, s. 238; 1898 półr. II, s. 578 (Gerson W.), s. 689 (Gomulicki W.); 1904 półr. I, s. 106 (Łada-Cybulski A.), półr. II, s. 574, 861 (il.), 864 (il.), 926; 1922 półr. I, s. 56 (Lam S.); 1924 półr. I, s. 129 (il.), 130 (il.), 131 (il.); 1925 półr. I, s. 227 (W.H. [Husarski W.]); 1928 półr. I, s. 154. – Czas, 1860 nr 256, s. 2; 1865 nr 96, s. 2; 1904 nr 175, s. 3, nr 237, s. 3. – Kur. wil., 1860 nr 90, s. 927, nr 91, s. 938; 1861 nr 1, s. 6. – Kur. warsz., 1861 nr 32, s. 149, nr 34, s. 164, nr 113, s. 540, nr 116, s. 554, nr 286, s. 1462, nr 303, s. 1560; 1862 nr 28, s. 155, nr 59, s. 344, nr 68, s. 396, nr 73, s. 421, nr 101, s. 582, nr 123, s. 706, nr 179, s. 1006, nr 265, s. 1504, nr 266, s. 1507; 1863 nr 76, s. 358, nr 88, s. 413, nr 174, s. 858; 1866 nr 61, s. 326, nr 92, s. 502; 1867 nr 64, s. 383, nr 70, s. 378, nr 104, s. 639, nr 192, s. 1210; 1867 nr 49, s. 294, nr 113, s. 696, nr 169, s. 1061, nr 236, s. 1496; 1868 nr 30, s. 5, nr 35, s. 2, nr 125, s. 1, nr 127, s. 2-3, nr 142, s. 5, nr 145, s. 8, nr 146, s. 8, nr 147, s. 8, nr 148, s. 8, nr 149, s. 8, nr 150, s. 8, nr 151, s. 8, nr 152, s. 8, nr 154, s. 8, nr 155, s. 8, nr 156, s. 8, nr 157, s. 8, nr 158, s. 8, nr 159, s. 8, nr 160, s. 8, nr 161, s. 8, nr 162, s. 8, nr 163, s. 8, nr 167, s. 8, nr 168, s. 8, nr 169, s. 8, nr 173, s. 8, nr 174, s. 8, nr 175, s. 8, nr 176, s. 8, nr 178, s. 8, nr 225, s. 2, nr 227, s. 3, nr 231, s. 3, nr 252, s. 7, nr 255, s. 3, nr 256, s. 3, nr 280, s. 3; 1870 nr 156, s. 4, nr 215, s. 2; 1875, nr 254, s. 2; 1883 nr 12, s. 3; 1910 nr 76, s. 7. – Tyg. pozn., 1862 nr 5, s. 39 (jako Zimmler). – Prz. Europejski Naukowy, lit. i artyst., 1863 t. 5, s. 417. – Bluszcz, 1866 nr 63, s. 95 (Szymanowski W.); 1867 nr 1, s. 3 (Bartkiewicz W.), nr 2, s. 8 (tenże); 1904 nr 29, s. 347. – Gaz. pol., 1866 nr 160, s. 2-3. – Kłosa, 1866 półr. I, s. 536, 556, półr. II, s. 168; 1867 półr. II, s. 87 (Kraszewski J.I.), s. 161-162 (tenże); 1868 półr. I, s. 141 (portret S.); 1869 półr. I, s. 127; 1870 półr. II, s. 103; 1878 półr. I, s. 6; 1886 półr. II, s. 288; 1889 półr. II, s. 202. – Jana Jaworskiego kal. pol., 1867, s. LXXI (Tegazzo F.); 1868, s. 54 (tenże). – Prz. wielkop. hist. i lit., 1867, s. 311. – Dz. lit., 1868 nr 10, s. 160 (nekrolog). – Nowiny, 1868 nr 20, s. 159 (nekrolog). – Strzecha, 1868 nr 4, s. 139-140 (nekrolog). – Tyg. lw., 1868 nr 13, s. 102-103 (nekrolog). – Bibl. warsz., 1869 t. 1, s. 141, 147, t. 3, s. 318; 1873 t. 4, s. 169; 1877 t. 1, s. 489. – Opiekun Domowy, 1869 nr 14, s. 106. – Tydzień lit., artyst., Naukowy i Społeczny, 1875 nr 16, s. 476 (Wdowiszewski W.J.); 1877 nr 2, s. 31. – Prz. Bibliograficzno-Archeologiczny, 1881 t. 2, s. 494 (Pawłowicz E.).

– Biesiada lit., 1880 t. 9, nr 215, s. 103; 1892 t. 33, nr 4, s. 58; t. 34, nr 50, s. 374 (Bryczyński A.); 1904 nr 48, s. 421 (il.); 1910 nr 26, s. 501 (il.). – Wędrowiec, 1882 nr 48, s. 350; 1898 nr 22, s. 431 (Sadowski H.); 1904 nr 14, s. 263, nr 46, s. 385 (Gawiński A.); 1905 nr 13, s. 224-225 (Piątkowski H.). – Tyg. Mód i Powieści, 1888 nr 3, s. 20. – Kraj, 1889 nr 9, s. 16; 1900 nr 13, s. 189. – Rola, 1889 nr 39, s. 560; 1904 nr 42, s. 664. – Kronika Rodzinna, 1901 nr 27, s. 539; 1904 nr 30, s. 709. – Gaz. Domowa, 1904 nr 31, s. 459. – Tydzień (Piotrków), 1904 nr 30, s. 4. – Życie i Sztuka (dod. do Kraju), 1904 nr 28, s. 8 (Albertus), nr 32, s. 7 (tenże), nr 41, s. 1 (A. Ch. [Choloniewski A.]), 10 (Albertus), nr 49, s. 3, 12 (tenże). – RK, t. 6, 1906, s. 239. – Lamus, 1911/12, s. 133. – Świat, 1913 nr 18, s. 3. – Biul. Domu Sztuki, 1922 nr 10 (15 IV), s. nlb. 84. – Spraw. TZSP za 1924, s. 4, 12, 18 (fundusz im. Simmlerowej); 1925, s. 29; 1928, s. 8, 10, 26 (fundusz im. Simmlerowej); 1929, s. 13; 1933, s. 30; 1936, s. 4 s. 11, 29 (fundusz im. Simmlerowej), 44. – Ziemia, 1912, s. 89 (Olszewski J.), s. 202 (Gozdawita); 1932 nr 1, s. 22 (Przeworska J.). – Sztuki Piękne, V, 1929 nr 4, s. 151, nr 10, s. 362, nr 12, s. 498; X, 1934 nr 6, s. 219-220 (Minich M.), nr 10, s. 398. – Pion, 1935 nr 52, s. 20 (Tatarkiewicz W.). – Art & Business, 1999 nr 1-2 (Rocz. aukcyjny 1989-98).

BJ, rkps 6478 IV: *Korespondencja J.I. Kraszewskiego*, seria III, t. 19, k. 108-111. – AP Warszawa, Zespół 72/182/0: *Akta stanu cywilnego par. ewangelicko-reformowanej w Warszawie*, akta urodzeń dzieci S.: Julii Ludwika, 1854 nr 79 (i akt zgonu 1857 nr 45); Julii Marii, 1859 nr 13; Kazimierza Jakuba Józefa, 1862 nr 63. – Arch. PAN Warszawa, III-2: Zespół Z. Batowskiego, teka nr 50. – BN, rkps akc. 14538: List S. do portretowanej kobiety. – IS PAN, materiały Słownika art. pol., m.in. wypisy z Tek Skimborowicza, XXV 176/19, XXII, 5,1; list z Ermitażu, Petersburg. – IS PAN, Zb. Specjalne, nr 1438: Güttler J., *Spisy obrazów i rzeźb Lw. Galerii Obrazów*, mpis, Lw. 1944, Dział III, poz. 607. – UW, Instytut Historii Sztuki, Biszyńska E.M., „*Śmierć Barbary Radziwiłłówny*” *Józefa Simmlera*, praca magisterska, mpis, 1975; Rosenfeld-Kiedrowska A., *Józef Simmler jako rejestrator mody lat 50. i 60. XIX w.*, praca magisterska, mpis. W. 2007. – Hauptstaatsarchiv Dresden, Drezno, Bestand 11126 : *Kunstakademie Dresden 1762-1924*, 009 *Schriftwechsel, der beim Akademischen Rat der Kunstakademie ergangen ist*, k. 34-35. – Akademie der Bildenden Künste München, Monachium, *Matrikelbuch 2 (1841-1884)*, nr 24. – Informacje z serwisów internetowych: artinfo.pl, artnet.de, dzielautracone.gov.pl, genealodzy.pl, wielcy.pl. (dostęp 12.03.2020).

M. Jarzewicz

Simmler Wincenty, malarz. Mieszkał w Warszawie; w l. 1910-14 przy ul. Wspólnej 63b, w l. 1918-30 przy ul. Złotej 65 (możliwe, że pod tymi adresami miał pracownię). Był członkiem TZSP: w l. 1905-07 (jako miłośnik sztuki) i w l. 1925-38 (jako artysta malarz). Pokrewieństwo S. z Józefem Simmlerem należy uznać za mało prawdopodobne.

Wystawiał w Warszawie w Salonie Krywulta: 1903 *Odwilż, Zima*; 1904 dzieło o nieznanym tytule i *Staruszka*. W TZSP S. pokazał – w 1904 *Portret kobiety*, w 1906 *Wdówka*, w 1908/09 *Studium*, w 1913 *Portret, Główka*, w 1914 *Studium portretowe* oraz *Portret p. P.S.*, w 1918 *Studium* i w 1924 obraz *Wędrowiec* (sprzedany z wystawy). W Salonie Artyst. Władysława Wołowskiego przy Nowym Świecie pokazał w 1910 *Główkę*.

Prawdopodobnie S. jest tożsamy z **Karolem Simmlerem**, który w Salonie Krywulta brał udział w wystawie w 1902 (*Portret*) i w 1905 (wystawa szkiców „na chleb dla głodnych”); w zb. pryw. w Warszawie znajduje się obraz sygn.: „W.K. Simmler”.

Wydaje się natomiast wątpliwe, aby S. mógł być identyczny z **Janem Simmlerem**, którego pracę *Porwanie Sabine* (wł. Jakub Efrusi) pokazano na wystawie Tow. Ochrony dla Dzieci Wyznania Mojżeszowego w 1916 w Warszawie (lokal przy ul. Wierzbowej 7); sprawozdawca Nowej gaz. wymienia nazwisko autora w grupie malarzy XIX w.

Obraz *Odludek*, przedstawiający siedzącego mężczyznę na tle lasu, repr. w Biesiadzie lit. (1885 nr 34, s. 120), podpisany „W. Simmler”, jest najpewniej dziełem niemieckiego malarza Wilhelma Simmlera (1840-1923).

Spraw. TZSP za 1904, s. 33; 1905, s. 32 (spisy); 1906, s. 16, 52; 1907, s. 60; 1908, s. 60; 1924, s. 12; 1925, s. nlb. 51; 1926, s. nlb. 65; 1927, s. nlb. 72; 1928, s. nlb. 70; 1929, s. nlb. 73; 1930, s. nlb. 67; 1931, s. 43; 1933, s. 47; 1934, s. 46; 1935, s. 47; 1936, s. 52; 1937, s. 57; 1938, s. 50. – Kal. informacyjno-encyklopedyczny, W. 1910, s. 595; W. 1911, s. 650; W. 1912, s. 707; W. 1913, s. 590; W. 1914, s. 649; W. 1918, s. 371; W. 1919, s. 290; W. 1920, s. 274; W. 1923, s. 313; W. 1924, s. 194; W. 1925, s. 317; W. 1926, s. 351; W. 1927, s. 351; W. 1928, s. 404; W. 1929, s. 408; W. 1930, s. 420. – Kur. warsz., 1910 nr 137 (20 V), s. 4. – *Salon 1914*, TZSP, W. 1914. – *Salon wiosenny artystów warsz.*, TZSP, W. 1914. – Nowa gaz., 1916 nr 25, s. 2. – *Kat. wystawy na rzecz Tow. Ochrony dla*